بەکورتی33: چیەتیی چییە چییە؟... ئەی چییە چی نییە؟.. ئازاد حەمە

چی، یاخود چییە سیخناخ و پەڕ لە سۆراغ و گەڕان بەدوای زانیین. بەدحاڵیبوونیش لە گوزارەی چیەتیی چییە، یان چییەی شتێک ئەو پرسە گرنگە دەکوژێت سەبارەت بە چییەیەک دەکرێت. وەکی تریش، بەڵگەمەندی دەوڵەت چییەکان جوان وەڵامبدەینەوە و چیەتیی چییەکانیش ڕاڤە بکەین. بۆ ئەوانەش، کە لە چییە تێناگەن پرسیارێکی دژوارتر، ناسانتر ڕووبەڕوویاندەبێتەوە، کە بەم جۆرەیە: چیەتیی چییە چییە؟

بۆ نزیکبوونەوە لە جەوهەری باسەکە، دەپرسین ئەوە چییە what is that؟ ئەی پاش زانینی ئەوە چییە چی ڕوودەدات؟ باشە هەردەم چییەیەکک لێرە و لەوێ بوونی نییە؟ چیەتیی شتێک لە کوێوە دێت؟ لە هەموو زمانەکاندا ئەوە چییە هەر ئەوە چییەیە؟ باشە ئەوە چییە دەربڕینێکی پرسیاریی نییە بۆ گەیشتن بە زانین؟ ئەی خودی چییە چییە؟ یان چییە چی نییە؟

ئەمە چییە What is this؟ پرسیارە و وەڵامی دەوێت؛ واتە پرسیارە لەسەر چیەتیی شتێک. ئەم شتە دەکرێت شارێک بێت یان مێرولەیەک. چییە دەربڕینێکی لێکۆڵینەوەئاسایە، پرسیارێکە لە ڕەچەڵەک یان ناسنامە، جەوهەر و سروشتی شتێک، کە لەوەڕا بەهای شتەکەش دەخرێتە ژێرپرسیارەوە. کەوابێت، کە دەڵێین ئەمە چییە؟واتە نیازخوازین زانینمان لەسەر ئەو شتە دەستبکەوێت، کە ئاماژەی بۆدەکەین. لەسەر ئەو بناغەیە، کاتێک تێناگەین ئەو شتە چییە؟ ئیدی پرسیاری چیەتیی شتەکە لامان گرنگ دەبێت. لە بەرئەوەی شت هەیە و مرۆڤ هیچ زانینێکی لەسەری شتەکە نییە بۆیە پرسیاری (ئەوە چییە؟) دروستدەبێت.

دووبارە دەپرسینەوە: چییە چییە؟ چییە کۆڵەکەی پرسیارە، ئەو پرسیارەی لە ڕیشە و بنەچە یان ناخ و ماهیەتی شتێک دەکۆڵێتەوە. چییە بەرەو هەم و هەمیشمان دەبات. بۆنموونە حیزب چییە؟ دەشێت هەم ئەرگانێک بێت بۆ هۆشیارکردنەوە و ڕێکخستنی تاکەکانی کۆمەڵگا هەمیش ناوەندێک بێت بۆ زۆرداریی و کۆیلەگایی بەسەر تاکەکانی کۆمەڵگادا. لەم حاڵەتەدا پرسیار لەسەر چیەتیی حزب دەشێت نەفرەتلێکراو بێت، شوێنێک بێت بۆ بێدەنگکردن و چەوسانەوە.

کەوابێت کاتێک دەڵێین ئەوە چییە؟ هەموو ئاماژەکان ئەوە دەردەخەن، کە دەخوازین شتێک بزانین، کە هێشتا نەمانزانیوە. بۆنموونە: کورد

چییە؟ بۆ کەسێک ئەوە پرسیارە کە نازانێت کورد چییە؟ بۆ کەسێک، کە نەتەوەپەرست بێت بە دەنگێکی زوڵاڵەوە لێڕەدا دەتوانێت بڵێت: کورد نەتەوەیەکی دێرینی ناوچەکەیە.

وێڕای ئەوەی گ□وترا، لە گەرووی گشت یەکێکمان□دا چییەک (و چیەتییەک) هەیە، کە زۆر کات وەک نەفرەتێک بەکاردەبرێت. زۆرکاتیش س□رسوڕمانئامێزانە دەپرسین ئەوە چییە؟هەر ئەم پرسیارە بیرکردنەوەی مەنگیش دەجوڵێنێت. وەکیتریش، قسە لە چیەتیی شتێک ڕەگی هێجگار قووڵە و دەمانباتەوە بەرەو دیرۆک، بەرەو شوێنە تاریک و ناکۆتاکان. دەمانبات بەرەو ئەو شوێنەی پڕ پڕە ل□ بق□ و یاساغیی. هۆکارەکەش زۆر بەڕاشکاوی ئەوەیە، کە چیەتیی شت پرسیارە لە ڕیشە و شوناسی شتێک.

لە وەڵامدانەوەی چییە چییە زۆرجار دەکەوینە ناو هەوراز و نشێوی قسەکردنەوە. ل□ بەرئەوەی گەلێکجار وەڵامەکان سەبارەت بە چییە چییە، گومان و دوودڵی دروستدەکەن، ئەمە وادەکات لە زۆر دەرگا بدەین تا وەڵامێکی گونجاو بەدەستدێنین.

سەرباریئەوە، وەڵامی پرسیاری ئەوە چییە؟یان خودی چییە چییە؟ هیوای لەسەر هەڵدەچنرێت، بۆیە پێویستمان بە تێگەیشتنە لە چیەتیی ئەو شتەی پرسیاری لەبارەوەدەکەین. بێهۆشینییە، کە دەپرسین ئەوە چییە؟ گەر بەسەرسوڕمانیشەوە بپرسین ئەوە چییە؟بە وەڵامیتر و قسەی دیکە دەگەین.

سەرئەنجام دەڵێیین: ئێمە لە کۆمەڵگەی کوردی دەبێت بەردەوام بپرسین: ئەوە چیی□؟ر□زانە دیاردەکان، رووداوەکان ناچارماندەکەن لە چیەتیی شتەکان بپرسین و بکۆڵینەوە. زۆر زۆرن ئەو شتانەی نازانیین چیین. گەندەڵی چییە؟ قڕکردنی نەتەوە چییە؟ خۆشگوزەرانی لە کۆمەڵگەی گەندەڵ چییە؟ سێکسی رەوشتیی چییە؟ روناکبیری داوەشەو چییە؟ و......هتد.

وەکیتر، ئەوەش د□□□یین: ک□م□□گ□ی کوردی لەناو سەراب(تراویلکە)دا کاتەکانی بەسەردەبات. ئەمە وایلێدەکات پرسیاری(ئەمە چییە؟)ی لا سانا بێت، زوو و بەردەوام بێ گوێدانە مانا و ناواخن بپرسێت: ئەمە چییە؟ لەبەرئەوەی چییە هەڵقووڵاوی ناو خودی سەرابەکەیە بۆیە هیچی نە لە پرسیارەکە و نە لە وەڵامەکەشی لادروستنابێت. تەنها بە کۆششی بێوچان بۆهاتنەدەرەوە لەم سەرابە چییەکانی ئێمە کەمدەکەنەوە و مانای خۆشیان وەردەگرن. ئەو دەمە ئیتر چیەتیی چییە بۆ ئەو کەسەی دەپرسێت، دەبێتە دەڕبڕینێکی پرسیارئامێزانەی هزریی، چونکە دەزانێت بۆ دەپرسێت ئەوە چییە؟یان چییە چییە؟

بەواتایەکیتر، پاش هاتنەدەرەوە لە سەراب(تراویلکە)پرسیار لەسەر

چ□تیی شت بەئەندازەی جیهان مەزن دەبینێت، هەمیشەش پرسیارەکە بۆ ئەو لە ترۆپکدایە و گەڕان بەدوای ڕەچەڵەکی شت دەیگەێنێتە شوێنێکی دیکە و جێگایەکی تازە، کە لەوێندەرێ زانیین لەسەر شتەکان بەردەستدەکەون.
کۆتا گوتنمان لەسەر چ□تیی چییە چییە؟ئەوەیە، کە چییە چی نییە؟ ئەمە ئەو کاتە تێیدەگەین، کە ئەوە دەستنیشانکەین،کە نەمانزانیووە چییە. لێرەدا دەبێت دانبەوەدابنێێن،کە هەردەم پاڵنەرێک لە پشت چییەیێکەوە هەیە. لێ چییەکان تاوتۆیکردنیان دەوێت. پرسی گرنگ چییەی گرنگ دروستدەکات. سەرباری ئەوە، ئەمە چییە؟ یان ئەو شتە چییە؟ پرسیارە لە چیەتیی شتێک،کە پێیئاشنانیین. شتێک، کە نەناسراوە و نادیارە. بەهۆی ئەم پرسیارەوە لە شت تێدەگەین، لەوەش تێدەگەین، کە چییە چی د□گ□ر□تەوە و چیش ناگرێتەوە. ئەوەی لە دەرەوەی چییەدایە هیچ نییە و هێشتا شایانی ئەوە نییە لەبارەیەوە پرسیار دروستکەین. بۆیە قسە لە چیەتیی شت پێویستە، ئەگەرنا ئێستا مرۆڤایەتی زۆر شتی نەدەزانی. من تێنا گەم بۆیە دەپرسم ئەمە چییە؟...

ئازاد حەمە
پرۆفیسۆر لە فەلسەفە لە زانکۆی سلێمانی

لە ستایشی (گەمژەیی)دا..
عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا

گوتەیەکی (ڤیتگنشتاین لە تراکتۆس)دا هەیە، دەڵێت: (ئەگەر هەندیجار مرۆڤ کاری گەمژانە نەکات، ژیری دەرناکەوێت.) بۆ ئەوەی لەو گوتارەدا ڕێکارەکانی چەمکی (یەکسانبوون، لەنێوان "گەمژەیی و ژیری" وەك دوو پێکهاتەی بیرکردنەوەی مرۆیی) تێپەڕێنم، دەڵێم: کاری (گەمژەیی) خوازەی (ژیرییە)!. واتە لە ستایشی گەمژەییدا کۆی ئەو فەزا ئازاد و کراوەیەی کە لە مێشکی مرۆڤدا وەك خوازەی گەمژەیی دەمێنێتەوە، لەلایەك زمان بە درۆ دەخاتەوە، لەلایەکی دیکە ڕاستی لە زماندا دەبینێتەوە… لەسەر ئەو بنەمایەش هیچ مرۆڤێک لە گەمژەیی بێبەری نییە! کەواتە ئایا جیهانەکەمان لە ژیری و گەمژەیی

کۆپی کراوە؟!.
لێکدانەوەی (هیچ مر□ق□ک لە گەمژەیی بێبەری نییە) بۆ خوێنەر بەجێدەهێڵم، بەڵام بۆ (گەمژەیی وەك لۆژیک) پەنا بۆ کتێبی (تراکتاتۆس- بەندی 5 و 6)دا دەبەم، کە دەڵێ: پرسیارە لۆژیکییەکان تەنها بە دیار بەدەستهێنانی ڕاستییەکی دیاریکراوەوە نامێننەوە، بەڵکە دەبێ بەرانبەر بە ڕاستییەکانی جیهانی دەرەکی، بە تەواوی بێلایەن بن، چوونکە بەپێی (کات) ڕاستی سنوورە لۆژیکییەکان ت□د□پ□□ن□! بەو مانایەش ژیری مەحکوم نییە بەوەی کۆی زانیارییەکان ل□ بارەی جیهانەوە لەخۆ بگرێت، بەڵکە پێویستە گەمژیش فەرامۆش نەکات… ئەرکی گەمژەیییش ئەوە نییە، کە ڕاستییەکان ڕەتبکاتەوە؛ بەڵکە دەبێ گەمژەیی خۆیشی بەهەند بزانێت!
کەواتە لەژێر خێوەتی مر□ق بوونەوەرێکی سەیرە و ڕاست دانیشتووە! هەندێجار گەمژەیی، خراپ بەکارهێنانی ڕاستی، لە دەربڕینی ژیرییدا کۆدەکاتەوە… هەندێجار ڕاستی، کۆکراوەی پارچە شکاوەکانی گەمژەیی و ژیرییە… هەندێجار جەوهەری واقیع، ڕێکخستنی گەمژەیی و ژیرییە… بەو مانای□ □□زبەندی گەمژەیی و ژیری لە ناڕوونترین ڕاستی و ڕوونترین ڕاستیدا دەرناکەوێت؛ بەڵکە پێویستی بە بوونی ئەزموونگەریی مرۆیی و واقیعبینییەوە هەیە… ناشێ لە یەکێك لەڕێکارەکانی چەمکی (کۆ) و (کەم)دا کورت بکرێتەوە! چوونکە مەتەڵی بەکارهێنانی ڕۆژانە (زمان و کردار)ە… بۆیە لەو گوتارەدا بۆ تێگەیشتن لە خودی ڕاستی و درۆ ڕێکاری (بەس)ە و (پێویست)ە، یان چەمکی (دەکاتە) دەنووسمەوە! بەمجۆرە دەتوانم بڵێم (گەمژەیی وەك زمان) دەکاتە (ژیری وەك کردار).
فەیلەسووفی بەناوبانگی ئەڵمانی (ئارسەر شۆپنهاوەر) لە کتێبی (حیکمەتی ژیان- وەرگێڕانی، ئارام ئەمین شوانی- چاپی دووەم، لە بڵاوکراوەکانی کتێبخانەی فێربوون، 2019)دا ڕەشبینی بە سیمایەکی باش دادەنێت… (ئیرادە، باوەڕ، بەخۆبوون، ئایین، دەوڵەت) بەرز دەنرخێنێت… ئەگەرچی مرۆڤیش شایستەی هەڵەکردنە، بەڵام ئەو پێیوایە (مر□ق تا زیاتر بزانێت، گرفتەکانی زیاتر دەبن؛ گەمژەیی پشوویەکی ساختە بە مر□ق د□بەخشێت.)…
لێرە لە خوێندنەوەی دەستەواژەی (گەمژەیی، وەك پشووی ساختە)دا ناڵێم گەمژەیی مرۆڤ شتێکی ڕێژەییە و دیاردەیەکی ئاڵۆزە و ڕەگی لە هەست و سۆزدایە… بەڵکە دەمەوێ (حەسانەوەی عەقڵی مر□ق ب□شێوەیەکی ساختە) لە (زێدە هەڵەکردن)دا هەڵگرمەوە و وەك یەکێک لە مەتەڵە با□ا□کانی گەمژەیی دابنێم؛ بۆ پشتڕاستکردنەوەی مەتەڵە با□ا□ک□ی گەمژەیی لە زێدە هەڵەکردنەوە بۆ پشوودانی ساختەی عەقڵ؛ هەوڵدەدەم قسەکەی (سوکرات) بیر بخەمەوە، کە دەڵێت: (تەنها شتێک کە دەیزانم،

ئەوەیە کە هیچ نازانم.) کەواتە لە گەمژەییدا تاریکییەک هەیە؛ دەشێ پرسیاری سوکرات لەو تاریکییە ئەوە بێ، ئایا گەمژەیی، بەشە گەورەکەی زانینە یان نەزانی؟! پرسیاری ئەو خوێندنەوەیەش ئەوەیە، ئایا قسەکەی سوکرات گەمژەناسییە یان ژیریناسی؟!.

گەمژەیی شاعیرانە، نیشتەجێی ژیرییە

لە خوارکردنەوەی ئەو سەبتایتلە (زمان- هایدگەری)یەدا، دەمەوێ بەڵام گەمژەیی (وەك زمان) دەتوانێ گوزارشت لە خۆی و شتەکان بکات، ئەزموونەکانی خۆی و ئەزموونەکانی ئەویدیکەی ژیری وەك کردار دەربخات و جیاوازییەکانیش شاعیرانە زەق بکاتەوە… واتە گەمژەیی هەر مرۆڤ کەشف ناکات، بەڵکە واقیعبینیش دەگەیەنێت؛ لەلایەك دەبێتە ئەو (تاریکی/ ڕۆناکی)یەی کە دەوری ژیری دەدات، لەلایەکی دیکە جیاوازییە زۆر ئاڵۆز و گشتییەکانی ڕادەستی ڕاستی دەکاتەوە.
کەواتە دەتوانین بڵێین گەمژەیی پارێزەری ژیرییە؛ بۆیە لە دەرکەوتنی گەمژەییدا هەرگیز (بوێری) و (ئازادی) هەست بە غەریبی ناکەن؛ چوونکە گەمژەیی لە گفتوگۆکردندا تەبایی لەبیر نییە، بەڵکە دەبێتە ڕووداوی گفتوگۆکە… بەو مانایەش تا گەمژەیی بە ئاگا نەتەوە، ماڵی ژیری بە پاسەوانە! بەو مانایەش خۆ گەڕینی گەمژەیی ساختە نییە، دەمامك نییە، ناسینەوەی بوێری و ئازادییە… کەواتە گەمژەیی دەبێتە شتێك- بە ژیری لەپێناو داهێنان! دەبێتە شتێك- بە دەرکەوتن لەنێو جیهاندا (دازاین)…
لەو گفتوگۆیەدا، گەمژەیی شتێك لەدەرەوەی ژیری نییە، بوونی گەمژەیی بەردەوام ژیری دەخاتە سەر خۆ و خۆدەرخستن لەلایەك و جیاوازی و خەیاڵی داهێنانە لەلایەکی دیکەوە… وەك چۆن ژیری لە ئامادەیی گەمژەییدا ئامادەیە؛ بە هەمان شێوە گەمژەیی لە ئامادەیی ژیرییدا ئامادەیە! کەواتە ژیری و گەمژەیی وەك باوە (دژ بوون)ی گفتوگۆ نیین، بەڵکە (یەك بوون)ی گفتوگۆن… ئەوە مانای ئەوە نییە، هەرگیز ئەو دووانە لێکدژ ناوەستنەوە، بەڵکە کاتێك لێکدژی ڕوو دەدات، کە لە یەکتری دووردەکەونەوە، کە یەکتری دەشارنەوە، کە وەك گفتوگۆ بوونیان نامێنێت…
لێرەدا بە پێچەوانەی بیرکردنەوەی باوی کۆمەڵگا، گەمژەیی (شتێك دەگەیەنێت) کە برەو بە تێگەیشتنێکی جیاواز دەدات! جیاوازی بنەما و تایبەتمەندی یەکتر قبووڵکردن و پێشمەرجی بوێری و ئازادییە؛ جیاوازی پانتاییەکە بە دەرکەوتنی خۆشەویستی، هەموو ئەوانەش ئەگەرەکانی گەمژەیی ڕابەرایەتیان دەکات و پێش ژیری دەکەوێت… بەڵام تێگەیشتن لەو شتەی کە دەگات، زێدە گەمژەیی مەیسەری ناکات، وەك چۆن زێدە ژیریی ناخاتەوە، بەڵکە ئازادی و بوێری و

خۆشەویستییە.

مرۆڤ لەنێوان ئازادی و خۆشەویستییدا

گەمژەیی، ژیری لەخۆیدا ون دەکات، تاکوو ئازادی پراکتیزە بکات! ژیری لە دەرەوەی خۆی چەمکی خۆشەویستی تەرجەمە دەکاتەوە، تاکوو مانایەکی لۆژیکی بە ئازادی ببەخشێت… کەواتە لەنێوان ئازادی و خۆشەویستی، هەمیشە گەمژەیی و ژیری وەستاون؛ لەنێوان گەمژەیی و ئازادیدا مرۆڤ هەیە؛ یان وەك "کارل گۆستاڤ یۆنگ" دەڵێت (ئەوەی سەیری دەرەوە دەکات خەو دەبینێت، و ئەوەی سەیری ناوەوەی خۆی دەکات بە ئاگا دێتەوە.) بەڵام لەنێوان ژیری و خۆشەویستیدا لۆژیك کارەکان ڕایدەکات… مرۆڤ بەردەوام خەو دەبینێ و بە ئاگا دێتەوە… مرۆڤ هەمیشە بەدوای خەونەکانی خۆیدا دەگەڕێت…

کەواتە ژیری و گەمژەیی (پێویستی)یەکی بوونگەراییە و هەموو کەسێک دەگرێتەوە؛ ئەگەرچی (بەس) نییە! چوونکە پێکەوەبوونی گەمژەیی و ژیری هەندەکجار کاردانەوەی چاوەڕوانەکراو دەخەنەوە، واتە کە گەمژەیی شاراوەیە، ئەوە لە (دەرەوە) ژیری ئاشکرا دەبێت؛ بەڵام کە ژیری شاراوەیە، ئەوە گەمژەیی (ناوەوە) قسان دەکات.

هەمیشە دەبێ خۆشەویستی وەك (کردەی کەوتن) دووبارە بکەینەوە، لەو دووبارەکردنەوەیەش ئەنجامی جیاواز بەدەست بهێنین! لە کردەی خۆشەویستی وەك کەوتن ژیری شاراوەیە و گەمژەیی ئاشکرا… بەڵام ئەگەر ئازادی بە هەستی ناوەوە و بیرکردنەوەوە پەیوەست بکەین، ئەوە گەمژەیی شاراوەیە و ژیری قسە دەکات! کەواتە مرۆڤ گەمژەیە لەو کاتەوەی دەیەوێت خۆی وەك ژیر بنوێنێ.

پێکەوەبوونی گەمژەیی و ژیری

کاری گەمژەیی خوازەی ژیرییە؛ ئەوەش بەو مانایەیە، کە خەونی ژیری خەیاڵی گەمژەییە، یان گەمژەیی پێکهاتەی زمانێکی هێماییە و قووڵی ناخی مرۆڤ، یان یارییە زمانییەکانی ناوەوەی مرۆڤ ئاشکرا دەکات! لەنێوان فریودانی زمان و کردەی عەقڵی وەك خوازەی گەمژەیی؛ لەنێوان تاک و کۆی ئەزموونی مرۆییدا؛ نموونەی وردی لێکدانەوەی ژیری و گەمژەیی بە هەردوو ڕووکەی دەخەینەڕوو: یەکەم، بە ڕوونکردنەوەی ئاڵۆزییەکانی ژیری وەك ناسنامەی ژیری! دووەم، بە ئاراستە جیاوازەکانی ئازادی وەك ئازادی؛ یان وەک هێڵی موگناتیسی کە نابینرێت، بەڵام دەشێ کاریگەرییان ئاشکرا بکرێت… هێڵە نەبینراوە موگناتیسییەکان وەك چۆن ناهۆشیاریی وەک پێکهاتەیەکی زیندوو دەردەخەن، کە کاریگەری لەسەر هۆشیاری هەیە، بەهەمان شێوە هۆشیارییە مرۆییەکانیش، ناهۆشیارییەکانی ناخ دەشارنەوە، کە وەک

پێکهاتەیەکی زیندوو کاریگەریان لەسەر داهێنان جێدەمێنێ.
کەواتە پەیوەندی نزیکی نێوان (نەخۆشی و گەمژەیی) تەنها لە ئەندامێکی تووشبوو دەرناکەوێت، بەڵکە قەوارەیەکی تەواوەتییە، کە ژیری وەك ئەزموونێکی بوونگەرایی تێیدا دەژی؛ هەر بەو مانایەش ژیری بانگی پزیشکەکان دەکات، کە بە گەمژەیی لایەنی ئەندامی تێپەڕێنن و لایەنی دەروونی و ڕۆحی بگرنەبەر… بەڵام گەمژەیی ڕوو لە لۆژیکی پزیشکان وەردەگێڕێ و ڕوو لە بیرمەند و ئەدیب و هونەرمەندان دەکات، کە هەڵسوکەوتی مرۆیی تەنها بە بنەماکانی ژیری و ئاگایی ڕاگەیاندراو لێك نەدەنەوە، بەڵکە پاڵنەرە شاراوەکانی گەمژەیی و نائاگایی لەبەرچاو بگرن…
لێرەوە پرسیاری ژیری بەر پرسیاری گەمژەیی دەکەوێت، پرسیاری خۆشەویستی بەر ئازادی، پرسیاری زانستی بەر ئەدەبی… و هەموو ئەوانەش لە پرسی (مرۆڤ تا چەند ئازادە؟) یەکتر تەواو دەکەن… لەوێشەوە ئەگەری ئەوە دەخەنەڕوو کە (شیکردنەوەی خۆشەویستی و قبووڵکردنی جیاوازی) ببێتە ئامرازێک بۆ ڕزگارکردنی مرۆڤ لە زاڵبوونی هۆکارە شاراوە و ناشاراوەکان… بە ئەوەی مەتەڵی زمان ڕابەرایەتی فەزا ئازاد و کراوەکانی کرداری عەقڵی بکات.

5/9/2025 هەولێر

خوێندنەوەیەکی ئەنارکی بۆ کتێبی ” کۆمۆنیزمی نوێ”.. ئاسۆ کمال

هاوڕێ زاهیر باهیر خوێندنەوەیەکی بۆ کتێبی ” کۆمۆنیزمی نوێ” کردووە، کە بۆچوونێکی جیاوازی هەیە سەبارەت بە مەسەلەی حزبی کرێکاری. گرنگی ئەم دایەلۆگەی ئێمە لەوەدایە کە سەبارەت بەو فاکت و ڕاستیانە قسەدەکەین کە لە دەرەوەی باوەڕی ئێمە هەن، وە ڕاستی یان نادروستی ئایدیۆلۆژیا و بیروڕای خۆمان لە پەیوەند بەو کارە مێژوویی و پراتیکانەی ئێستاوە هەڵدەسەنگێنین. هاوکات گرنگی ئەم باسانەمان لەوەدایە کە لەسەر ئامرازەکانی ئێستا و داهاتووی

خەباتی سۆشیالیستی قسەدەکەین و لە ڕێگەی ئەم بیرکردنەوە ڕەخنەگرانەوە دەمانەوێ ڕێڕەوێکی نوێی خەبات دژی سیستمی سەرمایەداری بدۆزینەوە. ئەم گفتوگۆیانەی نێوان بۆچون و ڕێبازە فکری و سیاسیەکانی نێو خەباتی دژی کاپیتالیستی گرنگیشە چونکە دەتوانێ لەم ڕێگەیەوە گرفت و نەریتە سەکتاریستی و چەق بەستوەکانی زاڵی ئێستا لەسەر ڕێگای ئامانج و کاری هاوبەشمان لابەرێت و یەکگرتووی سەرجەم ئەم بزوتنەوەیە مسۆگەر بکا.

لە کتێبی " کۆمۆنیزمی نوێ"دا من دیاردەی حزبی کرێکاری و گۆڕان بەسەر شێوازەکانی حزب و جێگای ئەم ئامرازە لە خەباتی چینایەتی و سیاسی چینی کرێکار و بزوتنەوەی سۆشیالیستی لە مێژووی سەدەی ١٩ و ٢٠ دا باسکردوە. بەپێی ئەم لێکۆڵینەوە مێژووییە شێوازەکانی ئەنتەرناسیونالی یەکەمی کرێکاران، پارتە سۆشیال دیموکراتەکان، بەلشەفیزم و ترۆتسکیزم و کۆمۆنیزمی کرێکاریم هەڵسەنگاندوە. دواتر ئەنجامگیریەکم لەو مێژووە کردوە کە تیایدا سۆشیالیزمی باو و زاڵ سۆشیالیزمی دەوڵەتی بووە و ئەمەش هۆکاری مانەوەی ئەو جۆرە ڕێکخراو و حزبە کۆمۆنیستیانە بوون، کە لە سەدەی بیستدا و تا ئێستاش بونیان هەیە، لەوەی نەیانتوانیوە و ناتوانن لە ئیستاشدا ببنە ئامرازی چینی کرێکار بۆ یەکگرتوکردنی سەرجەم چینەکە و گۆڕینی سیستمی سەرمایەداری. هەربۆیە ئەمڕۆ پێویستمان بە جۆرێکی تر لە سۆشیالیزم و کۆمۆنیزمێکی نوێ هەیە و بەم پێیەش جۆرێکی تر لە ڕێکخراو و حزبی کرێکاریە.

بۆچونەکانی هاوڕێ زاهیر سەبارەت بە حزب ناکۆکی لەگەڵ ئەم لێکدانەوەیە و ئەنجامگیریەکانی مندا هەیە.
ئەو بە پێی باوەڕی ئانارکیستانە تیڕوانینی سەبارەت بە حزب و دەوڵەت و سیستمی سەرمایەداری جیاوازە و پێی وانیە کە حزب و دەوڵەت وەک ئامرازی چینەکان لە خەباتی چینایەتیدا کاردەکەن. هەروەها پێشی وانیە کە سیستمی سەرمایەداریش لەسەر بنەمای ناکۆکی چینەکان و ململانەی نیوان دوو چینی سەرەکی کرێکاران وسەرمایەداران دەچێتە پیشەوە و چارەنوسی یەکلایی دەکرێتەوە. من بۆچون و ڕەخنەی خۆمم سەبارەت بەم تێروانین و باسانەی ئەو لە وتارێکی پێشتردا خستۆتەڕوو، بەناوی “دایەلۆگێک لەگەڵ هاوڕێیەکی ئەنارکیدا” ، تیایدا ڕەخنە و جەدەلەکانی نێوان “مارکس لەگەڵ پرۆدۆن و باکۆنین” و ڕەخنەی من لە بۆچونی “بوکچین”م خستۆتەڕوو، وە وەک باکگراوندێک بۆ ئەم جەدەل و دایەلۆگە سودبەخشە بخوێنرێتەوە.

بەڵام ئاستی باسەکەی ئەمە لەم وتارەدا لەسەر ڕاستییە مێژووییەکان

و فاکتی شۆڕشە سۆشیالیستییەکان و ڕۆڵی حزبە کرێکاری و کۆمۆنیستییەکانە. ئەم میتۆدە ڕێگامان بۆ دەکاتەوە کە ئەمە تەنیا خەریکی وتنەوەی میراتی فکری و دوبارەکردنەوەی مۆدێلی کۆنی ڕیکخراوەیی نەبین و بەڵکو لە هەڵسەنگاندنی ئەو مێژووەوە بگەین بە دۆزینەوەی هۆکارەکانی لاوازی و پەرژوبڵاوی ئێستامان. لێرەوە دێینە سەر ئارگومێنت و جەدەل لەسەر ئەوەی؛ بۆچی حزبی کرێکاری ناتوانێ کۆمەڵگە ڕزگاربکا و سۆشیالیزم دامەزرێنێ؟ ئایا مێژووی کۆمۆنەی پاریس و شۆڕشی ئۆکتۆبەری ١٩١٧ مێژووی چینی کرێکارە یان مێژووی سۆشیالیست و کۆمۆنیستەکانە؟ ئایا حزبی کرێکاری جۆرێکە لە سەندیکا؟ ئایا دەوڵەت ودەسەڵاتی سیاسی تاک حزبییە یان فرە حزبییە؟ ئایا بە گۆڕانی حزبی بیرۆکراتی بە دیموکراتی کێشەی حزبە سۆشیالیستەکانی ئێستا چارەسەر دەبن؟

قسەی مارکس پیرۆز و ڕەهای ئاینی نیە!

نزیکایەتی و جیاوازی بوچون و پراتیکە کۆمۆنیستی و ئانارکیستییەکان لە دوو سەدەی ڕابردوودا خۆی نیشانەی زیندویەتی خەباتی بەشە جۆراوجۆرەکانی کرێکارانە کە ڕێگای جیاواز و هاوکاری یەکتر تاقی دەکەنەوە بە کۆتایی هێنان بە سیستمی زاڵی سەرمایەداری. ئەم گفتوگۆ و جەدەلانەمان پێویستە لە چوارچێوەی کیشەی نیوان مارکس و پرۆدۆن و باکۆنین و ئەنگلس و لینین و بوکچین زیاتر بڕوا. بەوەی لەو پراتیک و ئەزمونانەی بزوتنەوەی کرێکاری و سۆشیالسیتییەوە ئێمە ئەمڕۆ بگەین بە دەرس وەرگرتن لەو ڕابردوە و شێوازی بیرکردنەوە و پراتیکی نوێ دابهێنین، کە هی سەردەمی پێش خۆمان نیە و بەمەش بون و ڕاستی فکر و پراتیکی خۆمان و زیندویەتی بزوتنەوەکەمان بسەلمێنین. ئەمە وەلامێکە بەو ئەو هاوڕیانەی کە بۆچونە نوێیەکانی ئێستا نابینن و هەموو بۆچونێک لە خانە و دابەشکردنە کۆنەکانی نێوان کۆمۆنیزم و ئەنارکیزمدا لە قاڵب دەدەن. لە کاتێکدا هەم کۆمۆنیزم و هەم ئەنارکیزم لەم دوو سەد ساڵەدا هەم گۆڕاون و هەم کاریگەریان لەسەر یەکتر داناوە و ئەمانە ڕاستی زیندویەتی بزوتنەوەی دژی کاپیتالیستی کرێکاران دەسەلمێنێ.
هەربۆیە من هاوڕام لەگەڵ هاوڕێ زاهیر دا کە دەڵێت: “پشکنین و خوێندنەوەمان بە ئەوەی واقیع لە هەموو بوارەکاندا بپێکێت دەبێت لە بازنەی شیتەڵکردنی مارکس و ئەنجلس چ بە سەردەمەکەیان و چ بە ئایندە و گەلێك لە بیرمەندە سۆشیالیستەکانی سەردەمی کۆنیش دەربچین. گەر ئاوا نەبێت هەر بە هەمان ئەنجام دەگەینەوە، گەرچی شیکردنەوەکانیشمان جیاواز بێت، بەراوردی ڕۆڵی ئەم حیزب و ئەو

بزوتنەوە بە بەڵگە و وتەکانی ئەوانەی سەردەمی کۆن بکەین .”

وەک دەبینن لە کتێبی “کۆمۆنیزمی نوێ”دا خەتی سوور نیە بۆ ڕەخنە لە مارکس یان ئەنگلس، یان لینین و ترۆتسکی، یان مەنسور حیکمەت و یان هیچ کەسێکی تر. چونکە وەک ئەنگلس لە کتێبی “دیالێکتیکی سروشت” دا دەڵێ” فکری تیۆری هەر سەردەمێک ، ئەم سەردەمەشمان، بەرهەمێکی مێژوویە کە ، لە سەردەمە جیاوازەکاندا ، شێوازی زۆر جیاواز و ناوەرۆکی زۆر جیاواز لە خۆدەگرێ. بەم پێیە ، زانستی فکر ، وەک هەر زانستێکی تر، زانستی گەشەی مێژوویی فکری مرۆڤایەتیە.” ئەمە مانای ئەوەیە کە ئەو کار و بۆچونانەی کۆمۆنیستەکانی پێشوو خۆی بەرهەمی دەورەیەکی مێژوویی بوون، لە ئەمڕۆدا ئەمە پێویستە پێوەر و بنەمای پشت بەستن بەو کار و بۆچونانە، سەلماندنی زانستیانە و پراکتیکانەی ئەو بۆچون و ئەزمونانە بێت، نەک ئەوەی کە چ کەسێک کردوە یان بەو کارە هەستاوە، واتە شەخسەکان پێوەر نین. هەر بۆیە لەسەراپای ئەو کتێبەدا کاتێک قسەی کەسانی وەک مارکس و ئەنگلس و ئەوانی ترم هێناوەتە، بۆ خستنەڕووی بۆچون و کارەکانی ئەو سەردەمە مێژوویە بوە کە ئەم کەسانە دەوریان تێدا گێڕاوە. هەربۆیە لەگەڵ ئەوەدام وەک هاوڕێی زاهیر دەڵێ کە ” نابێت تێکستەکانی مارکس وەکو تێکستەکانی قورئان بەکاربهێنرێت.”

باوەڕی من بە حزب و کاری سیاسی ئاکامی ئەوە نیە کە کەسێکی گرنگ، وەک مارکس، باسی کردوە، بەڵکو ئەم باوەڕە لای چینی کرێکار بەرهەمی دوو سەدە لە خەباتی سیاسی و کۆمەڵایەتی و شۆڕش و مانگرتن و خەباتێکی چینایەتی بەردەوامە. بە پێچەوانەی بۆچونی هاوڕێ زاهیرەوە کە دەڵێ ” ڕاستییەکە ئەوەیە چینی کریکار لە بەرانبەر سەرمایەداریدا خەباتێکی ئابووری چینایەتی دەکات، نەك خەباتێکی چینایەتی، جونکە کە وتمان خەباتی چینایەیی خەباتی ئابووری تێدەپەڕێنێت و لایەنەکانی دیکەی خەباتیش دەگریتەوە. کەواتە وەکو لە سەرەوە باسم کرد ئەرکی ئەمان ئەرکی دەسەڵاتگرتنە دەستی سیاسی نییە و کۆتاییهێنان بە سیستمی سەرمایەداری نییە” .

لەم بۆچونەی هاوڕێ زاهیردا کرێکار تەنیا وەک تاکەکەسێک یان وەک چەند کەسی خاوەن پیشەی کرێکاری، تەنیا ئامراز و بونەوەرێکی ئابورین کە کاردەکەن تا بژین، وە لە پەناو گوزەراندا خەباتی ئابوریش دەکەن. ئەم تێگەیشتنە لە کۆمەڵگەی سەرمایەداری نەک هەر سادەیە و لەگەڵ ئاڵۆزی سیستەمی ئابوری و سیاسی و کۆمەڵایەتی سەرمایەداریدا نایەتەوە، بەڵکو لە تێڕوانینیشدا بە مرۆڤ زۆر بەرتەسک و تاک ڕەهەندە. کرێکار وەک بونەوەرێکی کۆمەڵایەتی چەند

ڕەهەند، تەنیا خەریکی کاری ئابوری بە مانەوەی ژیان نیە، بەڵکو خەباتی لە پێناو باشترکردنی ژیانیدا خەباتێکی سیاسیشە دژی ئەو چینە سەرمایەدارە کە کرێکارانی لە کۆیلایەتی کاری کرێ گرتەدا هێشتۆتەوە. واتە خەبات دژی دەسەڵات و موڵکایەتی بورژوازی دەکا کە کرێکاری کۆیلەکردوە. لە دوو سەدە ئەزموندا کرێکاران زۆر شت فێربوون لە بواری سیاسەتدا و ڕاوەستانەوە بەرامبەر بە سیاسەتەکانی دەوڵەتی بورژوازی و دامودەزگاکانی، دەرسیان وەرگرتوە لە مانگرتن و شۆڕشدا،وە شکڵ و فۆرمی جیاوازی ڕێکخراوبونیان بە سەرخستنی ئەم خەباتە تاقیکردۆتەوە و گۆڕانکاریان بەسەر ئەم ئامڕازانەدا هێناوە. ئەمانە ڕاستیەکن کە ناتوانین بەهۆی باوەڕنەبونمان بە مارکس بتوانین حاشا لە خەباتی چینایەتی و سیاسی کرێکاران دژی بورژوازی بکەین لەم دوو سەدەیەدا کە ڕابردووە. وە ئەگەر باسی فاکت بکەین ئەم بەچون و باوەڕەی هاوڕێ زاهیر لە هەر کوێوە هاتبی، پرۆدۆن بە یان باکۆنین یان بوکچین، ڕاست نیە کە بڵێیت " ڕاستییەکە ئەوەیە چینی کریکار لە بەرانبەر سەرمایەداریدا خەباتێکی ئابووری چینایەتی دەکات، نەك خەباتێکی چینایەتی".

ئەوەی کە کرێکارانی فێری سیاسەت و حزبایەتی و شۆڕش کردوە خودی خۆیان بوون، کە لەو خەباتە ناچاری و ڕۆژانە و بەردەوامەدا دژی سەرجەم سیستمی سەرمایەداری فێری بوون، نەک ئەوەی مارکس یان لینین یان کەسێکی تر فێری کردبن. مارکس و کۆمۆنیست و سۆشیالیستەکانی تر سەرەڕای هەر دەور و ڕۆڵێک کە وەک تاک هەیان بوبێت، ئەوان خۆیان مێژووی خەباتی چینایەتی کرێکاران دروستی کردون و بەهۆی دۆخی ئەو خەباتە چیناتیەوە توانیویانە ئەو دەور و نەخشە بگێڕن، نەک ئەم فەرد و تاکەکەسانە مێژوویان دروست کردبێت. ئەمە تێگەیشتنی ماتریالیستیە لە مێژووی دوو سەدەی ١٩ و ٢٠ چینی کرێکار. هەربۆیە ئێستا بە ڕەخنە لەمارکس و لینین ناتوانین باسی ڕێکخراوبون و شۆڕش لەلای چینی کرێکار بسڕینەوە، بەڵکو دەبێ لەو خەباتە واقعیەی چینی کرێکار تێبگەین و هۆکاری لاوازی تا ئێستای ئاستی یەکگرتوبون و ڕێکخراوبون دەستنیشان بکەین و ڕێگاکانی چۆنیەتی گۆڕانکاریەکانی ئامڕازەکان و شێوازەکانی بدۆزینەوە. هەوڵی من لە کتێبی “کۆمۆنیزمی نوێ”دا بە خستنەڕووی ڕەخنە لە شێوازی حزب و گروپە کرێکاری و کۆمۆنیستە پەرژوبڵاوەکانی ئێستا ودۆزینەوەی شێوازی نوێی ڕێکخراوبونە و ڕەخنە لە کەموکوڕیەکانی جۆری حزب و ڕێکخراوی سیاسی کرێکاریە کە سۆشیالیزمی دەوڵەتی سەدەی بیست دروستیکردوە.

هیچ فۆرمێکی حزبی ڕەها و نەگۆڕ نیە!

بەپێی قۆناغەکانی گەشەی بزوتنەوەی کرێکاری و دۆخی خەباتی چینایەتی کرێکاران فۆرم وشێوازی ڕێکخراوی سیاسی و جەماوەری چینی کرێکاریش گۆڕانی بەسەردا هاتوە. بۆ نمونە، من ئەنتەرناسیونالی یەکەمی کرێکاران(١٨٦٤ تا ١٨٧٤) وەک پارادایم ونمونەی سەرکەوتو لە یەکگرتووکردنی هێزەکانی بزوتنەوەی کرێکاری و سۆشیالیستی هێناوەمەتەوە. هەر لەسەرەتاوە ئامانج وبنەماکانی ڕێکخراوەیی “ئەنتەرناسیونال”م وەک ئیسایەکی دروست بۆ ڕێکخراو و حزبی کرێکاری داناوە. ئەمە نەک بە ئەوەی ئەو ڕێکخراوەیە و فۆرمەکەی بکەمە تەنیا فۆرمێک کە دەبێ ئێستا دوبارەی بکەینەوە. ئەوە مێژووی بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستی بوە کە ئەم فۆرمەی گۆڕیوە بۆ فۆرمەکی تری حزبی سۆشیال دیموکراتەکان، کە لە دەورانەکی ترو جیاوازدا گونجاو بوە لەگەڵ چوارچیوەی ئامانج و سیاسەتەکانی بزوتنەوەی کرێکاری و سۆشیالیستیدا. بەم پێیە ئەگەر من پێ لەسەر ئەو ئامانج و شێوازەی یەکگرتوکردنی بەشە جیاجیاکانی بزوتنەوەی کرێکاری و سۆشیالیستی دادەگرم بە دەرچون لە پەرژوبەلاوی و سەکتاریزمی باوی ئێستا، مەبەستم گەڕانەوە تەنیا بە ئەو فۆرمەی “ئەنتەرناسیونال” نیە، بەڵکو باسەکە سەبارەت بە دروستی وەرگرتنی ناوەرۆکی ئەو ئەزمونەی ڕێکخراوبونی فراوانە، کە توانیویەتی سەرکەوتوبێت لە یەکگرتوکردنی بەشەکانی بزوتنەوەکە لەو دەورانە مێژوویەدا.

یاخود ئەگەر باس لە گرنگی کۆمۆنە و شۆڕشی ئۆکتۆبەری سۆشیالسیتی دەکەم، باس لە گرنگی ناوەرۆکی ئەو ئەزمونە سیاسیە دەکەم، کە چۆن دەتوانین بورژوازی لە دەسەڵات بخەین، نەک دوبارەکردنەوەی هەمان ئەو هەنگاو و مۆدێلە سیاسی و ئابوریانەی لەو کاتەدا کۆمۆنارەکان و سۆشیالیستەکان و بەلشەفیەکان کردویانە. ڕەخنەکانم لە مۆدێلی بەلشەفی گرنگی ئەو هەنگاوە شۆڕشگێڕانەی چینی کرێکار و بەلشەفیەکان لە ڕوخانی دەسەڵاتی بورژوازی کەم ناکاتەوە. ئەمە داوای دوبارەکردنەوە و کۆپی کۆمۆنە و دەوڵەتی سۆڤێتی بەلشەفیەکان نیە، بەڵکو باسە لەوەی کە ئەو جۆرانە لە دەسەڵاتی سیاسی و حکومەتی کرێکاری دەبێ چۆن وەک ڕێکخراوی سیاسی و پراتیکی سیاسی کرێکاران لەو دەورەیەدا هەڵسەنگێنین و بزانین دەبێ لە شێوازی دەسەڵاتی شۆڕشگێڕانەی کرێکاران لە دوای سەرکەوتنی شۆڕشی سیاسی چ نمونە و پارادایمەکی جیاواز نیشان بدەین کە کۆموکوڕی و هەڵەی ئەو شۆڕشانەی پێشوو دوبارەنەکاتەوە تاکو بتوانین شۆڕشە سۆشیالیستیەکانی داهاتومان سەرکەوتوبێت لە دامەزراندنی کۆمەڵگەی سۆشیالیستی دا.

لە ڕاستیدا خۆی لە پرسەی ئەم شۆڕشە بەردەوامە مێژوویەی چینی

کرێکاردایە کە خودی تێگەیشتنی کرێکاران و کۆمەنیستەکانیش سەبارەت
بە یەکخراوبوون و شۆڕشی سۆشیالیستی و کۆمەڵگەی کۆمەنیستی و
دەسەڵاتی سیاسی و ئابوری و فەرهەنگیش گۆڕانی بەسەردا دێت و
بەرەوپێشەوە دەچێ.
لێرەدا هاوڕێ زاهیر ناڕەزایەتی دەردەبڕێ کاتێک من وتومە "
تەجروبەی هەژمونی پەیداکردنی کۆمەنیزم و سەرکەوتنی حزبی سیاسی
کرێکاران لە شۆڕشی ئۆکتۆبەردا و هەوڵدان بە گۆڕینی دامودەزگای
دەسەلاتدارێتی بورژوازی لە روسیادا، چینی ئێمە فێری بووە."

ئەو دەڵێت" لەم سەردەمەدا دەژیت وەکو من، کەسمان ناتوانێت ئەوەی
کە تۆ نوسیوتە و لەو بەڵگەیدا هاتووە بیسەلمێنێت. ئەو واقیعەی کە
ئێستا کرێکارانی تێدایە واقیعی بێ باوەڕییە بە گۆڕانکاری
بنەڕەتی، بێ متمانەییە بە خۆی، بێ هێزی و لاوازییە. دەی ئەگەر وا
نییە بۆچی بزوتنەوەی کرێکاران تەنانەت نەك هەر ناتوانن
داخوازییەکی نوێ بەدەستبهێنن بەڵکو ناتوانن پارێزگاری لەوانەش
بکەن کە پێنجا، شەست ساڵ لەمەوبەر بەدەستهێنراون ."

ئەم تەجروبە فکری و سیاسیانە لە پرۆسەیەکی مێژوویدا کەڵەکە دەبن
و شکڵ دەدەن بە هەنگاوەکانی داهاتووی شۆڕشی سۆشیالیستی. ئێمە بە
بورژوازی و هەموو چینەکانی تریش کە لە پرۆسەی شۆڕش دژی سیستەمی
پێش خۆیان بەشداریان کردوە بەم شێوەیە بوە. شۆڕشی بورژوازی
فەرەنسە ١٧٨٩ نمونە و پارادایمی گۆڕینی دەسەلاتی سیاسی پاشایەتی و
دەرەبەگایەتی بوە و لە قۆناغی جیاجیا و مێژووی جیاجیادا بورژوازی
لە هەموو جیهاندا دەرسی لەوەرگرتوە و فێری بوە و هەژمونی لەنێو
چینی بورژوازیدا پەیداکردوە.
ئەم ڕاستیە بە چینی کرێکاریش وایە کە ئەگەر بیر لە گۆڕینی سیستەمی
سەرمایەداری بکاتەوە و دەست بباتە بە شۆڕش و گۆڕینی دەسەڵات ئەوا
سەیری تەجروبەی کۆمەنەی پاریس و ئۆکتۆبەری ڕوسیا دەکات و دەرسی
لەوەردەگرێ. بە بینینی ڕاستی ئەوەی چینی کرێکار لە ئێستادا لە
کۆمەنە و ئۆکتۆبەرەوە فێربوە ئەوە لە پرۆسەیەکدا دەردەکەوێ، نەک
وەک هاوڕێ زاهیر پێی وایە، ئەبوایە ئێستا کرێکاران لە شۆڕش و
گرتنی دەسەڵاتدا بونایە، ئەگەر دەرسیان لەو ئەزمونانە وەرگرتبێ.

پرۆسەی مێژوویی گۆڕینی سیستەمی ئابوری و سیاسی و کۆمەڵایەتی و
شۆڕشی کۆمەڵایەتییەکان بەم شێوە سادەیە نیە و پڕە لە هەوراز و
نشێو و سەرکەوتن و شکست و دوبارە هەستانەوە. ئەم پرۆسە
شۆڕشگێڕانەیە لە فکر و بیر و مەدەلی سیاسی و ڕیکخراوەییشدا بەم
شێوازە ئاڵۆز و دیالێکتیکیە دەچێتە پێش. بە پێی گۆڕانی دۆخی

ئابوری و سیاسی کۆمەڵگە و کاریگەری لەسەر جێگە و گۆڕانی پێکهاتەی چینی کرێکار و گەشەی ئەزمونی فکری و سیاسی شێوازەکانی ڕێکخراوبوونی ئەم چینەش گۆڕانی بەسەردا دێت. بەپێی ئەو لێکۆڵینەوەی کردومە لە کتێبی "کۆمۆنیزمی نوێ" دا لەم گۆڕانکاریە مێژوویانە لە دیاردەی حزبدا لەخوارەوە وەڵامی ئەو پرسیار و بۆچون و ڕەخنانەی هاوڕێ زاهیر دەدەمەوە.

ئاسۆ کمال سێپتەمبەری ٢٠٢٥

بیست و قسوور قردێلە چیرۆک.. نەوزاد بەندی

پێنج شەش پەیامنێر
لە پێنج شەش شاری وێرانسەرایەکەوە ،
باسی خۆڵبارینیان ئەکرد
دوای ئەوەی هەواڵی باران و ..
نان و .. چاکسازیی و ..خوێندن، چووبوون بە کۆڵەکەی ئاشا ..

+ +▪

وازیان لە مرۆڤایەتیی هێنا بوو، نیوەیان بوو بوون بە مەڕە لات و .. نیوەکەی تریان بوو بوون بە گورگ.. مەڕە لاتەکان ئەپاڕانەوە : خوایەگیان چاکی کەیت ..
گورگە تێرەکانیش ئەپاڕانەوە : خوایە گیان ئەم نیعمەتانەمان لەسەر هەڵنەگریت.

+ +▪

سەرقاڵی ڕێگا و پرد دروستکردن بوون، لە کاتێکدا کۆمەڵگا سەرقاڵی کیسی سواڵ دوورین بوون

+ +▪

لە نوێژی هەینیدا بەردەم پایەکان چۆڵ و هۆڵ بوون، بەڵام شوێنەکانی تر جمەیان ئەهات، چونکە خەڵکەکە هاتبوون سەیری ماڵەستای ووتارخوێن بکەن نەک گوێ لە ووتەکانی بگرن.

+ +▪

جەماعەتە بە شەق بەربوو بوونە گیانی کەسێک، ئەوانی تر تەماشای پاشەڵی خۆیان ئەکرد و سوپاسی خوایان ئەکرد کە شەقی بەر نەکەوتووە، ئەوەیش دەسکەوتێکی گەورە بوو و ئەبوو لەزەتی لێ ببینن.

+ +▪

بازرگانێکی ملیاردەر هەموو ڕۆژێ ئەگەڕایەوە بۆ ماڵەوە، ئەیووت یەک فلسم پێیا نەکردووە، یەک نان چییە، نەیدەکڕی.. ماڵ و مناڵەکەیشی یەک گلەیی چییە لێیان نەدەکرد .. ئیتر وایلێهات کە بازرگانەکە بۆ ماڵ ئەگەڕایەوە، ماڵ و مناڵەکەی ئەڕۆیشتنە دەرەوە بۆ سواڵکردن.

+ +▪

کابرایەک بە چەپەڵە ئەژیا ..وەک مار، ساڵی یەک دوو جار نەچیری چەپەڵەی ڕاوکردایە، هیچی تری نەدەویست.. ئەوانەیشی چەپەڵەیان لێدەدا، ئەوانە بوون قاچ و دەستیان لێک جیانەدەکردەوە، هەندێ جار بە قاچ و .. هەندێ جار بە دەست، ئەو ئەرکە مرۆڤایەتییەیان جێبەجێ دەکرد

+ +▪

جەردەیەکی شارەزا، ڕۆژانە بانکێکی ئەبڕی، کە ئێواران ئەهاتەوە، عانەی ئەحمەدی لە بەرکا نەبوو، خۆی نەیدەزانی و کەسیش لێی نەدەپرسی بۆچی وا لات و ڕیسوایە .

+ +▪

شارێک بە ویستی خۆیان دەم و لچی خۆیان ئەبڕی و سلیکۆنیان تێدەکرد، ئیتر بەرە بەرە لە فەرهەنگەکەیاندا ووشەی ئۆپۆزیسیۆنیان کرد بە سلیکۆن ..خەبات بوو بە چات..نیشتمانپەروەریی بوو بە ئوتومبیل لێخوین.

+ +▪

ناوچەیەکی سەیر لەسەر نەخشەی جیهاندا دۆزرایەوە .. تیایدا گوڵ و گەنمت بڕواندایه، بەرهەمی نەبوو .. نەعل و پێڵاوت بڕواندایه یەک بە هەزاری ئەبڕی ..

+ +▪

خەڵکێکی زۆر ئەچوون بۆ بازاڕ و فەرمانگاکان، له کاتێکدا نە بازاڕ هەبوو نە فەرمانگە .. ئیتر خوویەک بوو بۆیان تەرک نەئەکرا

+ +▪

لەسەر کاغەز هەموو شتێ ئەنوسرا و ئیمزا و پەنجە مۆر ئەکرا، بەڵام بە هۆی زۆر خۆرییەوە، توشی سکچوون ئەبوون و .. بەو کاغەزانە خۆیان پاک دەکردەوە.

+ +▪

گرنگترین شت، قات و بۆینباخی گرانبەها بوو، لە ژێرەوە بۆگەنیان ڕۆژە ڕێیەک ئەڕۆیشت.. هەر کاتێ بۆگەنەکەیان ئەگەیشتە ڕادەی ڕشانەوە، خوێنی چەند سەگێکیان ئەڕشت، بۆ ئەوەی مێشەکان لەخۆیان دوور بخەنەوە و بڕۆن بە خوێنەکەوە بنیشنەوە..بەردەوامیش ئەچوون بۆ ئەوروپا بۆ کڕینی عەتری گرانبەها بۆ خۆیان و چەکی گرانبەها بۆ تۆپاندنی سەگەلەکە.

+ +▪

لە گۆڕستانێکدا هەمووان سەرقاڵی ژیانی تایبەتیی خۆیان بوون، تەرمی وای تێدا بوو چواردە نەشتەرگەریی جوانکاریی کرد بوو، هێشتا پارەی کۆدەکردەوە بۆ نەشتەرگەریی شانزەهەم، چونکە نەشتەرگەریی پانزەهەمی لە تیر و پشکێکدا بە خۆڕایی بردبۆوە، تا دەهات دزێوتریش ئەبوو.. تیایاندا بوو بیست و پێنج عەمرەی کردبوو، سەرقاڵی عەمرەی بیست و شەشەم بوو بە قیست، تا دەیشچوو خوا زیاتر غەزەبی لێدەگرت..

+ + ▪

هەرچی کاڵای کۆن و زبڵ و خاشاکی دنیایە، لەو شارانەدا ساغ دەکرانەوە.. خەڵکەکە شانازیی بەوەوە ئەکرد، لە ڕێی تیکتۆکەوە، سەعات دووی دوای نیوەشەو، پانتۆڵێکی مارکەیان کڕیوە تەنها تۆزێ بۆیاخی پیا ڕژاوە.. یان پێڵاوێکی مارکەیان کڕیوە هی مردوویـەکی بەنگلادیشیە.

+ + ▪

تەنها ئاودەستخانە و لەفە فرۆش و دەرمانفرۆشەکان ئیشیان باش بوو.. پارووە بۆگەنەکان لە قوڕگیان ئاودیو ئەبوون، لە گەدەیاندا کەڕوویان هەڵئەهێنا و ڕادەوەستان، بە چەند حەب و دەرمانێک ئاویان ئەکردە ژێریان، بە ڕاکردن سکچوونەکەیان ئەگەیاندە ئاودەستخانەی مزگەوتێ..

+ + ▪

حەرامخۆریی و قۆڵبڕێکەیان لە عەقڵدا نەبوو ، ڕوو بە ڕوو لە شەیتان ئەچوون، لە سەر لا لە شای□□ک ئەچوون، لە پشتەوە لە ئەبو لەهەب ئەچوون.. ل□ د□ر□نەوە تەماشات بکردنایە، تۆپەڵێ پاشەڕۆی جوانەگا ئەچوو بە گژتا..

+ + ▪

ئەوەندە قسەیان کرد بوو، نرخی قسەکردن لەبەرامبەر وەڕیندا زۆر دابەزیبوو ..وای لێهاتبوو بە یەک وەڕین، حەفتا هەشتا شانامەت

ئەکڕی.

+ +▪

کۆمەڵێ نیشتمانپەروەر، خاولیان دا بە شانیاندا و .. کۆمەڵێ بێگانەیان داوەت کرد بۆ لاقە کردنی دایکی وەتەن.. دایکی وەتەن فیشەکی زۆر پێوە بوو، بەرگەی نەگرت، لە نێو لنگی بێگانەکاندا گیانی سپارد.

+ +▪

نازانم، نە شار بوو، نە ووڵات ..بەڵام دەیان هەزار پڕۆژە و کۆمپانیا و ملیاردێر و ملیۆنێری تێدا بوو، کەچی کەری تێدا بکەوتایە، ددانی ئەشکا.

+ +▪

لە بەرامبەر چوار پێنج تاوەری هەور بڕی 52 نهۆمیدا، کە چۆڵ و هۆڵ بوون و هەر بۆ پۆز دروست کرابوون، شڕ و شیتاڵی خێزانێکی دوو نەفەریی، له خانوویەکی کۆنەوە فڕێدرا نە سەر شەقامەکە، چونکە کرێی خانوویان پێ نەدەدرا .. خێزانەکە پێکهاتبوون لە دوو کەس، پیرەژنێکی تەمەن 82 ساڵ، لەگەڵ کوڕە کەمتوانەکەیدا کە تەمەنی 54 ساڵ بوو..

باوکیان، 42 ساڵ پێش ئەو بەروارە، لە شەڕێکدا، گۆڕ بزر بوو بوو.

+ +▪

دوو کەمتیار بە شەڕ هاتبوون، لە جیاتی قەپ بکەن بە یەکتردا، ئەمیان قەپی ئەکرد به گوێچکەی بەرخێکی ئەودا و دایدەهێنا، ئەویان کەڵبەی لە قوڕقوڕاگەی شەکێکی ئەمیان گیر ئەکرد، هەڵیئەدڕی.. چوار دەوریان سەدان هەزار گیانداری کەلەپاچەکراو کەوتبوون، تەنها دوو کەمتیارەکە زیندوو بوون، بەردەوامبوون لە شەڕێکی چارەنوسساز.

+ +▪

ئەوەندە ڕووی ڕەش بووبوو، دوای نەمانی قایر▯سی ک▯قید بە شەش ساڵ، هێشتا دەمامکەکەی فڕێ نەئەدا..دوایی دەرکەوت دەمامکەکەیشی گولە نەبڕ بوو.

نەوزاد بەندی

ئەلفبێ یـــان ئەلــــف و بێ ؟!..

سەدیق سەعید ڕواندزی

سەرەتای چەند ئایەتێکی قورئانی پیرۆز، بە پیت دەست پێ دەکەن وەك (ن) و (ئەلـف لام میـم) و گەلێکـی دیکەش. تـا ئێستـاش زانایـانی قورئاناسی و شڕۆڤەکارانی قورئان نەیانتوانیوە مانای ئەو پیتانە لە ڕووی واتاییەوە شڕۆڤە بکەن، بەڵکو تەنها خودا خۆی دەزانێت مەبەست لێی چییە . کەواتا پیت بە تەنها، مانایەکی دیاریکراوی نییە، کە مەبەستمان لێرەدا پیتەکانی نێو زمانە جیاواز لەوەی لە قورئانی پیرۆز باس دەکرێت. پیت بچووکترین یەکەی پێکهێنەری وشەیە، لە ڕووی نووسینەوە نەك دەنگەوە. واتا وشە لە چەند پیتێك و ڕستەش لە چەـنـد وشەیەك پێکهـاتووە. لەو ڕوانگەیەوە ئەلـفبێ، وشەیەکـی لێکـدراو نییە وەك ئەوەی کەسانێـك لە بێ ئاگایـانەوە لە زمـان لێکـدانەوەی بۆ دەکەن، چـونکە وشەی لێکـدراو، لە دوو وشەی جیـا پێکـدێت و بە هەڵوەشانەوەیـان لە مانـا نـاکەون، پێچەوانەی وشەی دارێژڕاو. کەواتا ئەلفبێ کە لە دووپیت پێکهاتووە، بە هیچ شێوەیەك وشەیەکی لێکدراو نییە، چونکە ئەلفبێ بە تەنها هیچ مانایەکی نییە و ئەوەی لە بنەڕەتـدا هەیە (ئەلـف) و (بێ) یە کە مەبەسـت لێـی پیتەکانی ئەلف و بێن بە جیا، کە هێمان بۆ بنەماکانی سەرەتای فێربوون و زانینی خوێنەوە و نووسین. ئەم دوو پیتە، بە یاریدەی ئامرازی (و) ی لێکدەر بە یەکەوە دەبەسترێنەوە و دەبنە ئەلف و بێ . گەر سەرنج لە چاپی یەکەمی کتێبەکەی مامۆستا باڵدار بدەین، دەبینین ئەلف و بێ نووسراوە، کە چی چەند ساڵێك دواتر، وەزارەتی پەروەردە پێی وابوو ئەمە هەڵەیە و ئەوان لە باڵدار شارەزاترن، بۆیە کردیانە (ئەلفبێی نوێ) و بە داخەوە پاشانیش کتێبەکەیان کە کتێبێکی فێرکاریی و پەروەردەیی یەکجار گرنگ بوو، ب▯ تەواوەتی لابرد

و لە شوێنی ئەو، خوێنەوەی کوردییان بۆ دوو وەرز دانا، کە چەندین هەڵەی تێدایە و ئێمە خۆمان وەك مامۆستایەك زۆرتر لە جارێك لە سەرمان نووسیوە. بە گەواهی هەموو ئەو مامۆستایانەی وانەی ئەلف و بێیان لە پۆلی یەكەمی سەرەتایی پێشوو، لە ماوەی چەندین ساڵ گوتۆتەوە، ئەلف و بێكەی باڵدار، بۆ کرداری فێربوونی خوێندکارانی پۆلی یەك، گونجاوتر و پەروەردەییتر و ئاسانتر بوو لەوەی ئێستا دەخوێنرێت، کە چەندین نەوە، سەرەتاکانی فێربوونیان لەو ئەلف و بێیەوە دەست پێ کرد و دواتر بوونە پسپۆڕ و داهێنەر و لێهاتوو، کە خزمەتی گەورەیان بە پیشەکانیان بە کۆمەڵگەی کوردی کرد. بۆیە ئەوەی هەیە ئەلف و بێیە نەك ئەلف بی، ئەگەر لە زمانانی دیکەش ئەلفبێ بنووسرێت، ئەوا ڕەنگە پەیوەندی بە نەبوونی ئامرازەکانی بەستەنەوە و پەیوەندییەوە هەبێت، کە زمانی کوردی لەم ڕووەوە زمانێکی دەوڵەمەندە و کێشەی نییە.

• ئەم بابەتە لە ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ ژمارە (9501) لە 18/9/2025 بڵاوکراوەتەوە.

هەردوو کتێبی (گەشت بە نێو کتێب) و (چیڕۆکی خۆشەویستی) بڵاو دەکرێنەوە

دوو کتێبی دیکەی خوێنەر(سەدیق سەعید ڕواندزی) بە ناوەکانی (گەشت بە نێو کتێب) و (چیڕۆکی خۆشەویستی) لە ئایندەیەکی نزیکدا، چاپ و بڵاو دەکرێنەوە. کتێبی یەکەمیان خوێندنەوە و ڕانانی بیست و دوو کتێبە، کە تیایدا خوێنەر بە دیدگایەکی ڕەخنەییەوە، خوێندنەوەی بۆ کتێبەکان کردووە، کە کتێبی مێژوویی، ئەدەبی، سیاسی، زمانەوانی، هزری و ڕۆشنبیری گشتیان تێدایە و کتێبەکە زنجیرەی سێیەمە، لە دوای هەردوو زنجیرەی یەکەم و دووەم بە ناوکانی (پەیڤەکان دەدوێن) و (لە سێبەری کتێبدا). کتێبی دووەمیشیان ڕامانێکە لە بارەی خۆشەویستی و سەرەتاکانی خۆشەویستی نێوان هەردوو ڕەگەز و هاوکات قسەکردنە لە سەر خۆشەویستی و

دەرخستنی ڕەهەندی ئەو پەیوەندییە لە ژیانی مرۆڤدا، بەوەی کە ئایا هەموو پەیوەندییەك دەشێ ناو بنرێ خۆشەویستی؟ ئایا هاوسەرگیری گۆڕستانی خۆشەویستییە؟ ئایا خۆشەویستی لە دوای هاوسەرگیریی دروست دەوبێت؟ ئەمانە و چەند بابەتێکی دیکە. شایەنی ئاماژەکردنە، بەرگی هەردوو کتێبەکە، لەلایەن دیزاینەر (سامی فەتاح) کراون و لە چەند ڕۆژی داهاتوودا خوا یار بێت هەردوو کتێبەکە بڵاو دەبنەوە.

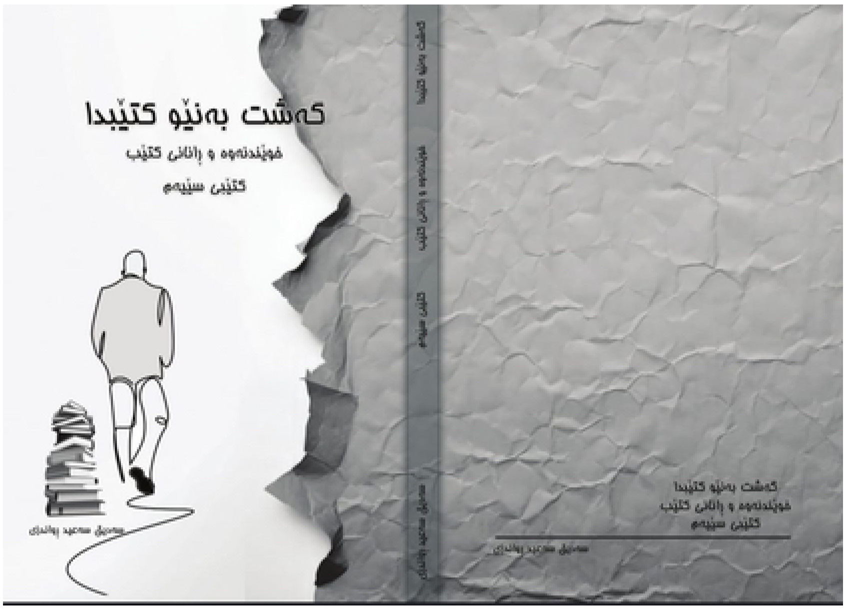

بافە بەڕێگەی دیکتاتۆرەکاندا.. گەڕان هەڵەبجەیی

[بەچەکی دیموکراتیم کووشت- هیتلەر]

پاش ئەوەی لە هەڵبژاردنەکانی ساڵی [١٩٣٣] دا حیزبەکەی هیتلەر {حیزبی کارگەرانی نەتەوەیی سۆشیالستی ئەڵمانیا-نازیەت} زۆرینەی دەنگەکانی پەرلەمانی هێنا ، ئەوەبوو بەتەنها حکومەتی پێک هێنا . ئەم سەرکەوتنە هیتلەری دووچاری حاڵەتی لەخۆبایی بوون کرد،ئیدی دەستی وەڵا بوو بە جێبەجێ کردنی پلانە مەترسیدارەکەی کە لەمێژبوو چاوەڕێی دەکرد . ئەوانەی ئاگاداری مێژووی ئەوسەردەمەن دەزانن کەئەو پلانەی هیتلەر چ ئاکامێکی کارەساتباری بۆ جیهان بەگشتی و ئەوروپا بەتایبەتی و گەلی ئەڵمانیا بەتایبەتیتر هەبوو.

سەرەتا پلانەکەی لەناو خۆی ئەڵمانیا جێبەجێ کرد ، بەوەی هەرچی حیزب و ڕێکخراو و ئۆرگان هەیە هەرهەموویانی هەڵوەشاندەوە ، ئەندامە باڵاکانی خستە بەندیخانە یا کەمپە بەدناوەکان.

ئەو حیزبانەی بەر ئەم شاڵاوە کەوتن بریتی بوون لە پارتی کۆمۆنیست،سۆشیال دیموکرات،دیموکراتی مەسیحی و حیزبە موحافیزکارەکان، بەمجۆرە جگە لە حیزبەکەی خۆی هیچ حیزبێک بوونی نەما.

پاش چەند ساڵێک هەموو ئەڵمانیا یەک ڕەنگی پۆشی ئەویش ڕەنگی نازیەت بوو، هاوکات یەک سومبڵ، لۆگۆ،ئاڵا فەرزکرا ئەویش ئاڵاو لۆگۆی نازیەت بوو.

هیچ دەنگێکی موعارەزە یا ڕەخنە نەما ،هەرکەسێک ناڕەزایی لەبارەی هەر شتێکەوە دەرببڕیایە و بگەشتایەتەوە دەمی پۆلیس یا{گستاپۆ}ئەوە لەناویان دەبرد ،خۆگەر شانسی هەبووایە لەبری گووشتن لەبەندیخانەیان تووند دەکرد،یاخود هەرکەسێک بەنی حیزبە قەدەغەکراوەکانی لەبهاتایە، چارەنووسی زۆر دژواردەبوو. بەم جۆرە نازیەکان ترس و تۆقەندنیان لەهەموو قوژبنێکی وڵاتدا چاندبوو،هەناسەی ئازادی بەتەواوەتی خەفەکرابوو.

دکتاتۆرەکان سیمایان جیاوازە ، بەڵام ڕەفتارو ئامانجیان یەکە ئەویش کۆکردنەوەی دەسەڵاتی ڕەهایە لەدەستی کەسی یەکەمدا و بەڕێوە بەدنی وڵات بە جەور و ستەم وچەوساندنەوە.

دەخوازم ئەودۆخەی ئەڵمانیای سەردەمی هیتلەر ، بەتایبەتی ڕووەناوخۆییەکەی و ئەزموونی دەسەڵاتی دیکتاتۆرەکان گرێ بدەم بە ئێستای دۆخی زۆنی سەوزەوە.

ئەوەی تا ئێستا سەرەتاکانی بەدیارکەوتووە ئەوەیە کە ئاماژەکان و هەنگاوەکان لەمەملەکەتی سەوز بەهەمان ئاراستە دەڕۆن کە هیتلەر و دەسەڵاتە دیکتاتۆرەکان گرتیانەبەر.

- سەرەتا پاڤێل لە نێو حیزبەوە دەستی پێکرد،ئەوەبوو زۆربەی ئەندامە ناڕازییەکانی دوورخستەوە ،یاخود پەروپێی کردن، بەمەش بووە تاکەسی بڕیاردەر لە نێو یەکێتیدا.
- دەمێک زانی کۆنترۆڵی تەواوی حیزبی کردوە ئەوجا کەوتە وێزەی هێزە چەکدارەکان و هەموویانی خستە ژێر باڵی خۆی، بەجۆرێک بێ ڕەزامەندی ئەو، کەس نەیدەتوانی هێز بجوڵێنێت.
- هاوکات ئەوسەرکردانەی یەکێتی کەخاوەنی هێزی تایبەت بوون ئەوانیشی هەڵوەشانەوە یا کەمیکردنەوە، بەشێوەیەک کە ترس و کاریگەریان نەما.
- سەرجەم دەزگاکانی ڕاگەیاندن کەلەسەر یەکێتی حساب بوون یاسەبەری یەکێتی بوون ،هەموویانی بەستەوە بەخۆیەوە ،یا کەسانێک دەیانبەن بەڕێوە کە گوێرایەڵی خۆین .

  +بۆپتر سەپاندنی دەسەڵاتی خۆی بەشێوەیەکی خێراتر لە ڕێگەی میدیاوە ، کەنالی{٨}ی تایبەت بەخۆی دامەزراند..

  +ڕاگەیاندنی سەربەخۆ یا ئەهلی کەجاران تا ڕادەیەک ئازادانە بواری کارکردنیان بۆڕەخسابوو ،ئەوانیش سنووردارکران ،بەوەی بەهۆی سوکە ڕەخنەوە لە خودی باڤێڵ یا قوبادی برای گێچەڵیان پێ دەگرتن ودەدرانیە دادگا، یاخود سزایەکی قورسی دارایی دەدران.
- ڕاگەیاندنەکانی موعارەزەش لەدەستی پاڤێڵ و حیزبەکەی بەدوورنەبوون ، بەهۆی ڕەخنەکانیان لەسەرانی یەکێتی و خودی باڤێڵ ، فشاری بەردەوامیان لەسەر بوو تا ئاستی هەڕەشە، هەر بەم هۆیەوە بڕێک لەو میدیایانە بە دوورکەوتنەوە لە گێچەڵی پاڤێڵ خۆیان سانسۆرکرد .

  +سەبارەت بە ڕێکخراوەجەماوەرییەکانیش، بەپێشنیاری خودی پاڤێڵ کەسانێکی گوێڕایەڵ کرانە بەرپرسیان کە لە فەرمانی سەرووی خۆیانەوە دەرنەدەچوون.
- لەسەندنەوەی مافی لێدوان بە میدیاکان لەزۆربەی سەرکردە سیاسی و سەربازی و ئەمنییەکان و هێشتنەوەی لەدەستی خۆی و قوبادی برای و یەکدوو کەسی دیکەی سەرکردەی جێ متمانە.
- خۆپیشاندان و گردبوونەوەی ناڕەزایی بوونەسەراب، بەجۆرێک گەر ڕێگەیان بەئەنجامدانی بدایە ئەوە زۆر زۆر سنووردار

دەکران ، پۆلیس و دژەتەرۆر ڕێگەیان بۆ دیاری دەکردن کەچۆن و لەکوێ دەستپێبکات و کەی کۆتایی بێت ،بەمەش ئەو چالاکیانە لە ماهیەت و ئامانج و مەبەست بەتاڵ دەبوونەوە.

▪ دیارە ئەوجۆرە چالاکیانە پێویستیان بە ڕوپۆشی میدیایی هەیە،لەمەشدا میدیاکاران دووچاری سووکایەتی ،لێدان،کامێراو مۆبایل شکان و گرتن دەبوونەوە.

▪ بێ دەسەڵاتکردن و سوک و ڕسواکردنی دەزگاکانی دادوەری ، بەچەشنێک ئەو دادوەرانە بوونەتە گەمەی دەستی پاڤێڵ.

+دواخاڵ بڵاوکردنەوەی ترس و ئیرهابە لە نێو یەکێتیەکاندا بەوانەی هەندەران□یشەوە ،زۆرجار بیستوومانە یا خوێندومانەتەوە کە لەسەر لایکێاک یاکۆمەنتێک خاوەنەکەی سزادراوە یا هەڕەشەی لێکراوە.

تەنها کۆسپێک لەڕێگەی باڤێڵدا مابوو تا ببێتە دیکتاتۆرێکی [فول مواسەفات] بوونی لاهوربوو کە وەک نەیارێکی سەرسەخت بەرامبەر پاڤێڵ وەستابوو. باڤێڵ باش دەیزانی تەنها بە لادانی ئەو شەقامەکەی تەواو ب□ تەخت دەبێت.

بۆدەرفەتێکی گونجاو دەگەڕا تا لەو کۆسپەش ڕزگاری ببێت،ئەوبوو لە شەڕەکەی لالەزاردا لەو کۆسپەش دەربازبوو.

ئەم هەنگاوانەی باڤێل ڕێک لەهەنگاوەکانی هیتلەر ، مۆسۆلۆنی ، سەددام و دیکتاتۆرەکانی دیکە دەچن.

مێژوو سەلماندویەتی کە هیچ دیکتاتۆرێک بە زەبروزەنگ و چەوساندنەوە نەیتوانیوە خەڵک لەخۆی ڕازیبکات،یاخود ئاسایش و ئارامی و پێشکەوتن مەیسەر بکات،بەڵکو مەرگی خۆیی و دەسەڵاتەکەی نزیک کردوەتەوە. کەم نەبوون ئەو دیکتاتۆرانەی وایان نیشاندەدا کە لەکن خەڵک زۆر خۆشەویستن بەڵام مێژوو پێچەوانەکەی سەلماند.

دەبێ پاڤێل بەوە نەخڵەتێت کە لە دەرکەوتنێکدا لێرەولەوێ هەندێک گەجەرو گووجەرو بندیوار گەر س□لقی□کیان لەگەڵدا گرت ،واتێبگات کە خۆشەویستی نێو جەماوەرە.

جاگەر پاڤێل ئەمجۆرە حکومڕانیە لە تاکڕەوی و تۆتالیتارزم بە ڕێگایەکی درووست و سەرکەوتوو بزانێت ،ئەوە زۆر بەهەڵەدا چووە.

خەڵک نان و کارو ئازادی و پاراستنی کەرامەت و ژیانێکی ئاسودەی دەوێت کەلە ئێستادا نەلەزۆنی سەوز و نەلەزۆنی زەرد بوونیان نیە.

تکایە، خاسی مەکەن، با خراپتر نەبێت! 5/.. ئاکۆ مارانی

[بۆ خوێندنەوەی ئەم بابەتە کلیکی ئێرە بکەن..]

[AkoMarani_Xasimaka5Download]

کتێبی خولیای گەڕانەوە.. نووسینی: عەبدولموتەڵیب عەبدوڵلا

بابەت: لێکۆڵینەوە ئەدەبی
نۆرەی چاپ: یەکەم
ساڵی چاپ: 2025 کوردستان- سلێمانی

ناوەڕۆک:

- گەڕانەوە، چەند خستنەڕوویەکی سادە......
- ڕێمانناسی کورد................
- بەشی یەکەم:
- بونیادی گەڕانەوە.................
- توانا/ داهێنان.....................
- زمانی نووسین/ زمانی حیکایەتکردن...
- ژیاننامە ....
- کەسان کەسانی گەڕانەوە............
- ئاسۆی چاوەڕوانی خوێنەر......
- گەشەخەیاڵە.........................
- پاسەوانانی خودا، لەنێوان زەمەن...

- شیعرییەتی دەستپێك لە (كەوتنی ئاسمانەكان)دا…..
- گێرِانەوەی "مەرگی مەیموون"……...
- رۆمانی شەوگەرِەكان…...
- بەشی دووەم:
- پیاوێكی تێكشكاو………..
- زمانی كوردی لە نێوان دوو دۆزەخدا…
- ژیان رۆمان نییە"….
- دۆن كیخۆت" سوارچاكی شێتی…
- بەشی سێیەم:
- (تەوەری خۆكوشتن و نوسین)….
- سەرچاوەكان…………
- عەبدولموتەلیب عەبدوڵڵا……

لە ڕۆژی ٣ی ١٠ لە پیشانگای نێودەوڵەتیی سلێمانی بۆ كتێب بڵاو دەكرێتەوە…
لە دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم دەستدەكەوێت.